

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ
СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Збірник
наукових
праць

Випуск 23

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Збірник наукових праць

Заснований у 1999 р.

Випуск 23

СУМИ
ДВНЗ "УАБС НБУ"
2008

УДК 336.71(477)
ББК 65.9(4 укр)262.1
П78

Видання зареєстровано у Міністерстві юстиції України.
Свідоцтво про держреєстрацію КВ № 13434-2318Р від 26.09.2007

Рекомендовано до друку вченою радою Державного вищого
навчального закладу "Українська академія банківської справи
Національного банку України", протокол № 1 від 02.09.2008

Редакційна колегія збірника:
д-р екон. наук, проф. А.О. Спіфанов
(головний редактор);
д-р екон. наук, проф. С.М. Козьменко
(заступник головного редактора);
д-р екон. наук, проф. С.П. Ярошенко;
д-р екон. наук, проф. М.І. Макаренко;
д-р екон. наук, проф. І.В. Сало;
д-р екон. наук, проф. Л.В. Кривенко;
канд. екон. наук, доц. Л.П. Чижов;
канд. екон. наук, доц. І.О. Школьник
(відповідальний секретар)

До збірника увійшли статті, що висвітлюють питання розвитку вітчизняної банківської системи. Окремі праці присвячені методологічним, організаційним та нормативно-правовим аспектам функціонування національної банківської системи на сучасному етапі.

Збірник розрахований на фахівців і науковців банківської та фінансової систем, керівників і спеціалістів підприємств усіх форм власності, аспірантів та студентів навчальних закладів.

УДК 336.71(477)
ББК 65.9(4 укр)262.1

© ДВНЗ "Українська академія банківської справи
Національного банку України", 2008

ЗМІСТ

Братушка С.М., Сафонова О.О. ВИКОРИСТАННЯ ІМОВІРНІСНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБСЯГІВ І СТРОКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКОМАТІВ ГРОШОВИМИ КУПЮРАМИ	6
Гриньова В.М. АНАЛІЗ СТАНУ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	17
Гриценко Л.Л. СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НОРМАТИВА ДИСКОНТИРОВАНИЯ В ИНВЕСТИЦИОННОМ ПРОЕКТИРОВАНИИ.....	22
Домрачев В.М., Расвський К.С. АНАЛІЗ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ: ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ОТП	34
Любченко О.М. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОЇ САМОДОСТАТНОСТІ РЕГІОНУ	45
Коренєва О.Г., Шилікова К.В. РОЗВИТОК РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ	54
Колодізєв О.М. ГРУПУВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ	61
Фролов С.М. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО-ЗБАЛАНСОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ З УРАХУВАННЯМ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	68
Лис І.М. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ.....	74
Набок Р.М. ПІДХОДИ РЕГУЛЯТОРА ДО ОЦІНКИ ІНСТРУМЕНТІВ ГІБРИДНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ.....	84
Вахнюк С.В. РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	90
Мартиненко В.О. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ	98
Муштай В.А., Шумкова О.В. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ З ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВ НЕВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ ІЗ СПОЖИВАЧАМИ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ.....	104
Кривенко С.В., Процик Т.В. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	115
Подік С. ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ. МЕТОДИ ОЦІНКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ.....	123
Степаненко А.І. КОНКУРЕНТНІ СТРАТЕГІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	129
Световцева Т.А., Свеженцева И.Н. РАЗВИТИЕ БАНКОВСКОГО КАРТОЧНОГО БИЗНЕСА В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ.....	137
Румянцева О.И. ИНФЛЯЦИОННОЕ ТАРГЕТИРОВАНИЕ В СТРАНАХ С ФОРМИРУЮЩИМСЯ РЫНКОМ В КОНТЕКСТЕ МИРОВОГО ОПЫТА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ	147

Смирнов С.М. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	159
Сарахман О.М., Галько О.Р. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ	167
Жупанин В.В. ДОВІРЧЕ УПРАВЛІННЯ КОШТАМИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ НАСЕЛЕННЯ	176
Самсонов М.І. РЕЖИМ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ПРИ ПЕРЕХОДІ ДО ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ	183
Кондрашихін А.Б. БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ КРАЇНИ	190
Біломістний О.М. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ	196
Медвідь Т.В. РІВЕНЬ МОНЕТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕРЕДАВАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ	204
Демко І.І. РОЛЬ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНОГО ПІДПРИЄМСТВА	210
Плотнікова М.В. НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ ЯК УЧАСНИК ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН (ЩОДО СПЛАТИ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ)	217
Кундря-Висоцька О.П., Андрухів Н.Б. ОБЛІК У КОРПОРАТИВНИХ СИСТЕМАХ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ	222
Шамота Г.М. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ПІДПРИЄМСТВА	227
Меркулова Н.С. БАЗЕЛЬСЬКІ РЕКОМЕНДАЦІЇ І ЇХ ВЛИВАННЯ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ БАНКОВСЬКИХ УСЛУГ	238
Торяник Ж.І. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ ЯК ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	244
Фіронова В.М. РОЛЬ І МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ	253
Філіповська О.О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В ЄВРОРЕГІОНАХ УКРАЇНИ	258
Шора О.Є. АНАЛІЗ І РОЗРАХУНОК ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВІД ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	264
Болгар Т.Н. НЕОБХОДИМОСТЬ УЧЕТА МОРАЛЬНИХ РИСКОВ ПРИ ОЦЕНКЕ УРОВНЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БАНКОВ	272
Левшаков С.Ф. РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ У РОБОТІ З ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ В УКРАЇНІ ТА ІТАЛІЇ	282

Васюренко В.О. БАЗОВІ ЗАСАДИ ПРОЦЕДУРИ УЗАГАЛЬНЮЮЧОГО АНАЛІЗУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	287
Костюк О.М. ФОРМУВАННЯ НЕОІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ	295
Козьменко О.В. АНАЛІЗ АКТИВІВ, ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ І ГАРАНТІЙНОГО ФОНДУ ПРОВІДНИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ	302
Ермошенко А.М. ВИТОКИ УТВОРЕННЯ І РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ КОНГЛОМЕРАТІВ ЯК СПОСОБУ ВЗАЄМОДІЇ СТРАХОВОГО СЕКТОРА І БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ	310
Похилок В.В. КРЕДИТНІ СПІЛКИ: ЇХ МІСЦЕ І РОЛЬ У ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ДОТРИМАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВИХ СТРУКТУР	317
Сенищ І.П. СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА	322
Чорногал І.С. РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ	330
Курганська Н.М. ОЦІНКА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ	335
Долгалева М.А. АНАЛІЗ ІНТЕГРАЦІОННИХ ПРОЦЕСОВ В БАНКОВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	339
Костогриз В.Г. ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	346
Ванца О.В. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ	352
Кондратюк І.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ПОТОЧНИХ РАХУНКІВ ПЛАТІЖНИХ БАЛАНСІВ КРАЇН СНД	357
Пінькас Г.І. ОБґРУНТУВАННЯ ТА ПОБУДОВА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	363

Summary

The article is devoted to research of world experience of estimation by the regulator of instruments of hybrid capital of bank. Classification of hybrid securities is resulted. Practical experience of regulators of the USA, Germany and Japan is analysed in relation to the management by the instruments of hybrid capital of banks.

Отримано 26.06.2008

УДК 336.71:001.895

*С.В. Вахнюк, канд. екон. наук,
ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"*

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

У статті проведено дослідження місця і ролі банківського бізнесу в структурі економічних відносин розвинутих країн, що побудовані за інноваційною моделлю. За їхніми результатами визначається ступінь доцільності та можливостей залучення національної банківської системи в процес інтелектуалізації технологічних пріоритетів України.

Ключові слова: технологічні пріоритети, фінансові інновації, венчурне фінансування.

Постановка проблеми. Структура економічних відносин, що притаманна для країн світу з найбільш високими показниками доходу на душу населення, характеризується в наш час домінуванням інтелектуального виробництва. Саме використання інтелектуальних чинників у виробництві товарів та послуг дозволяє достатньою мірою задовольняти індивідуалізовані потреби сучасного суспільства, тому добробут населення країни останнім часом визначається здебільшого ефективністю державної стратегії стимулювання процесу створення технологій, здатних забезпечувати появу на ринку товарів та послуг з новими споживчими якістьми – інноваційних технологій.

В економіці України до теперішнього часу провідну роль відіграють галузі третього та четвертого технологічних укладів – здебільшого металургійної промисловості та виробництв, пов'язаних з обробкою металу. Натомість найбільша питома вага у ВВП країн з інноваційною орієнтацією виробництва належить галузям п'ятого технологічного укладу, основу для яких утворюють технології мікроелектроніки, інформатики, оптоелектроніки тощо. Наслідком такого стану речей є наявний рівень життя українців, що відповідає суспільству країни,

роль якої у структурі глобального економічного простору обмежена функціями технологічного приросту розвинутих країн. Ситуацію погіршує перманентна залежність національної економіки від імпорту енергоносіїв. Вихід із цієї ситуації вітчизняні науковці бачать у зміні технологічних пріоритетів на основі розбудови інноваційної моделі розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На необхідність зміни технологічних пріоритетів в економіці України наголошується в наукових публікаціях [3; 5], спираючись на твердження, що конкурентноздатність економіки сучасної країни визначається питомою вагою технологічних укладів, основаних на інноваційному характері виробництва. Цю думку поділяє автор статті [6], в якій декларується необхідність розглядати в бюджетному процесі фінансової підтримки лише ті види бізнес-діяльності, що належать до найбільш наукомістких технологічних укладів.

Не вирішені раніше частини проблеми. Натомість в Україні існує проблема організації фінансування стимулюючих заходів, спрямованих на зміну технологічних пріоритетів, а саме: створення центрів трансферу технологій, інноваційних бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів для реалізації проектів з комерціалізації наукових відкриттів. Ефективність її вирішення, спираючись в основному на бюджетні кошти, виглядає досить сумнівною, оскільки на сучасному етапі вони максимально задіяні на збереження енергетичної безпеки України та утримання інфляційних процесів в національній економіці. Забезпечення фінансування довгострокового процесу зміщення технологічних пріоритетів країни за рахунок запозичених коштів також виглядає недостатньо перспективним внаслідок значного рівня поглинаючої фінансової здатності інноваційних проектів при значній невизначеності результатів.

Мета статті полягає у визначенні ступеня доцільності та можливостей залучення національної банківської системи до процесу інтелектуалізації технологічних пріоритетів України на основі дослідження місця і ролі банківського бізнесу в структурі економічних відносин розвинутих країн, що побудовані за інноваційною моделлю.

Виклад основного матеріалу. За останнє десятиріччя, упродовж якого інтелектуальні технології успішно доводили свої економічні переваги, спостерігається поступова зміна у фінансовій діяльності лідерів світового банківського бізнесу. Якщо раніше банки, розміщуючи фінансові ресурси, здебільшого обмежувалися кредитною функцією, то останнім часом вони все більше надають перевагу проектному

фінансуванню. Такий висновок зроблений на основі аналізу матеріалів наукових публікацій [2; 4; 7], де приводяться показники діяльності таких відомих у світі фінансово-кредитних організацій, як BNP Paribas (Франція), Barclays (Великобританія), HBOS (Шотландія), ABN Amro (Нідерланди), Korea Development Bank (Корея), CSFB (Швейцарія), Goldman Sachs (США), HVB Group (Німеччина), BBVA (Іспанія), Mitsubishi Tokyo Financial Group (Японія), Raiffeisen Zentralbank Oesterreich (Австрія).

Стає очевидним, що для сучасної парадигми фінансового підприємництва практика позичання коштів на порівняно короткий термін часу під заставу поступається ефективності цільовому фінансуванню довгострокових проектів. Оскільки прибуток банку, внаслідок цільового кредитування позичальника для досягнення конкретної системи результатів, стає безпосередньо пов'язаним з фінансовими потоками відповідного проекту, змінюються певні аспекти стратегії його діяльності. Для класичної схеми кредитування, в якій кінцевий результат договору визначається з високою ймовірністю, не є характерним безпосереднє втручання кредитора в процес реалізації позикових коштів. Тоді як в проектному фінансуванні банки повинні активно використовувати механізми контролю за реалізацією проекту та впливати на управління цим процесом до моменту погашення всіх зобов'язань.

Однією з основних причин змін у пріоритетах банківського бізнесу вважається збільшення масштабів інвестиційних проектів до розмірів, при яких задовольнити їх поглинаючи фінансову здатність традиційними методами кредитування стало неможливо. З 90-х років минулого сторіччя перспектива участі в розподілі прибутку великих проектів по своїй привабливості починає переважати альтернативи з розміщення банківського капіталу, незважаючи на відносно високий рівень ризику. У процесі застосування механізмів зниження ризиків проектного фінансування банки отримують дедалі більший контроль над розподілом зовнішніх і внутрішніх капіталів проекту та перетворюються в координаторів проектних циклів.

Стосовно банківської діяльності такий розвиток фінансового підприємництва має інноваційні ознаки, оскільки на ринку з'являються фінансові послуги з новою споживчою якістю. Це підтверджує запропонована в роботі [4] класифікація фінансових інновацій, елементи якої наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Види фінансових інновацій

Залучення фінансування	Хеджування	Управління активами	Технології обслуговування	Способи фінансування
Програми випуску цінних паперів	Ф'ючерси	Довірче управління (приватне банківське обслуговування)	Дистанційне банківське обслуговування	Сек'юритизація активів
Проектне фінансування як банківська послуга	Опціони			Проектне фінансування як банківська технологія
Фінансування процесів злиття та поглинання компаній	Свопи			

Отже, поширення в банківському бізнесі проектного фінансування вказує на інноваційне спрямування його розвитку. Однак розгляд винятково цих аспектів не видається достатнім для об'єктивної характеристики банківської системи, що здатна ефективно забезпечувати фінансову підтримку становлення та розвиток інноваційної економіки. Справа в тому, що не всі проекти мають ознаку інноваційних, тобто пов'язаних із створенням нових продуктів і нових технологій.

Звісно, механізми фінансування проектів, які відрізняються рівнем новизни очікуваного результату, мають багато спільного. Зокрема, можна виділити такі характеристики:

- основним забезпеченням кредиту є доходи, які отримує підприємство, що створюється або удосконалюється внаслідок реалізації проекту;
- особлива увага приділяється визначенню, оцінці та зниженню рівня ризиків під час реалізації інвестиційних проектів на основі експертних оцінок фахівців предметної області;
- використовуються множинні форми і методи фінансування проектів: банківські кредити, облігаційні позики, лізинг, тощо;
- фінансовими учасниками реалізації інвестиційних проектів, окрім комерційних банків, можуть бути інвестиційні фонди, пенсійні фонди, лізингові компанії та інші фінансові, кредитні і інвестиційні інститути;
- на різних стадіях проектного циклу змінюється роль окремих учасників в управлінні ризиками, що регулюється взаємними домовленостями на договірній основі визначення відповідальності;
- кредитор бере участь у процесі управління реалізацією проекту безпосередньо або залучає спеціалізовану компанію, яка від його імені здійснює наглядові функції – супроводження проекту.

Від'ємності в підходах до фінансування проєктів інноваційного спрямування пов'язані з необхідністю управління іншою ризиковою структурою в порівнянні з проєктами, основу яких утворюють достатньо відомі технології, орієнтовані на випуск традиційних товарів та послуг. У першому випадку переважають ризики науково-технічного характеру та комерційні ризики, в другому найбільшої уваги потребують проєктні ризики: перевищення кошторису, низька якість обладнання, підвищення цін на сировину та обладнання, некваліфіковане управління виробництвом тощо. Поряд з тим, що інноваційні проєкти здатні приносити максимально можливі прибутки, випадки отримання збитків в разі невдачі, що перевищують 50 % капіталу, для них не є незвичайними [7].

Фінансування таких проєктів носить назву ризикового – венчурного. Основні його від'ємні характеристики співвідносяться з об'єктами та джерелами. Зокрема, об'єктами венчурного фінансування є здебільшого проєкти, ініційовані суб'єктами малого підприємництва. Як зазначено в роботі [1], саме на високотехнічні фірми, що мають відносно невеликий розмір, в світі перепадає більше 85 % обсягу засобів ризикового фінансування.

Переваги малого бізнесу в процесах створення інновацій найкращим чином проявляють себе в подоланні протиріч науково-технічного розвитку, притаманних великим підприємствам. Йдеться про схильність великомасштабних суб'єктів підприємництва до бюрократизації управління, що створює передумови для стагнації – стану, несумісного з інноваційним розвитком. З іншого боку, процес комерціалізації наукових відкриттів природно бере початок з ініціативи компетентних працівників наукових центрів, університетів, коледжів тощо, фінансових можливостей яких здебільшого недостатньо для великого бізнесу.

У ролі основних безпосередніх джерел фінансування венчурних проєктів є спеціалізовані фонди. Комерційні банки беруть участь у створенні таких фондів з метою розподілу між учасникам ризику кредитування інновацій. Зазвичай венчурні фонди нараховують від 10 до 250 мільйонів доларів, які не можуть бути вилучені вкладниками раніше обумовлених термінів (найчастіше це 8-10 років).

Прикладом успіху зазначеного механізму інноваційного фінансування можуть бути результати діяльності компанії "American Research and Development Corporation", створеної на кошти банків та промислових підприємств для кредитування малих фірм, що займаються впровадженням винаходів у виробництво. Упродовж перших 20 років існування через цю компанію було фінансовано більше 80 фірм. Зокрема, інвестовані за її сприянням 200 тисяч доларів в розробку прискорювача "Van de Graaff" принесли дохід в 16 мільйонів доларів [1].

Як показує світова практика, рівень фінансових надходжень від успішних ризикових проєктів здатен значно перевищувати втрати внаслідок невдач подібних бізнес-ініціатив. Успішна інновація швидко попадає в центр уваги потужних суб'єктів фінансового підприємництва, що сприяє поширенню її базових технологій через реалізацію великих інвестиційних проєктів, ризик яких знижений до тривіального рівня. Отже, в інноваційній моделі економічного розвитку суспільства спостерігається циклічна зміна інвестиційних пріоритетів між проєктним фінансуванням апробованих технологій та венчурним фінансуванням.

З огляду на зроблений висновок можна припустити, що зазначена циклічність має всі підстави бути пов'язаною з "хвильовим" характером еволюції економічних систем. Тобто за 8-10 років до переходу економічної системи в наступний технологічний уклад логічно очікувати нарощення активності фінансово-кредитних установ в напрямку венчурного фінансування. Сам же процес становлення нового укладу технологічних пріоритетів буде супроводжуватись підйомом масштабного проєктного фінансування в банківській діяльності.

Збурення активної участі комерційних банків розвинутих країн у фінансуванні інноваційних проєктів зумовлює низка рушійних факторів. Наразі до них можна віднести такі економічні реалії:

- жорстка конкуренція серед суб'єктів фінансового підприємництва не дозволяє банкам зволікати з поповненням асортименту фінансових продуктів;
- якість та асортимент наявних на ринку товарів та послуг задовольняють потреби суспільства такою мірою, що фінансування нових проєктів з їх виробництва стає надто ризиковим;
- існує значна кількість наукових відкриттів та винаходів, що не знайшли практичного застосування, проте мають позитивну експертну оцінку своєї економічної значущості;
- органи державного управління реалізують послідовну програму сприяння науково-технічному прогресу, підвищуючи привабливість фінансування інновацій.

Останній з наведених факторів заслуговує на особливу увагу, оскільки в усіх країнах, де інноваційний підхід розвитку мав успіх, процес розбудови економічних відносин супроводжувався реалізацією потужних державних заходів щодо його підтримки. Зокрема, в США діє закон, який зобов'язує державні установи виділяти частину бюджету на надання субсидій та контрактів малим фірмам, що займаються освоєнням наукових відкриттів. Крім того, для стимулювання розробки інновацій малими при сприянні державних відомств утворюються

науково-дослідні центри фірмами, що згодом перетворюються на акумулятори капіталів інвесторів, серед яких комерційні банки займають головні позиції.

Схожі механізми державного стимулювання процесу розбудови інноваційної економіки в Україні затверджені законом "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" від 9 січня 2007 року. У цьому вбачаються небезпечні аспекти практики запозичення зарубіжного досвіду, що дедалі частіше підлягає критиці в наукових публікаціях. Бюджетні можливості України та країн, де відбувались інноваційні перетворення економіки, різняться значною мірою і не на нашу користь. Тому намагання зрушити з місця процес інтелектуалізації виробництва, роблячи основну ставку на вітчизняний бюджет, не видається перспективним. Завдання ускладнюється надмірною бюрократизацією державної влади, високим рівнем інфляції, політичною нестабільністю в країні.

Не менш негативним наслідком практики запозичення зарубіжного досвіду може стати інерція наслідування технологічних пріоритетів, завдяки яким були досягнуті успіхи в розвинутих країнах. Ці технології п'ятого технологічного укладу хоч і забезпечують випуск переважної частини світового ринку наукомістої продукції, наразі втратили ознаки революційних та перейшли в розряд еволюційних. Світовий досвід показує, що впровадження еволюційних технологій зміцнює позиції лідерів світового виробництва певної галузі, до яких вітчизняні підприємства здебільшого не належать. Тому, на нашу думку, найбільш раціональний напрямок дій розбудови інноваційної економіки в Україні полягає у фінансовому стимулюванні малих підприємств з перетворення наукових відкриттів у технології виробництва шостого укладу – нанотехнології.

Однак нехтувати зарубіжним досвідом також недоречно. Зокрема, це стосується ролі банківської системи в інноваційних процесах розвинутих країн, яка з огляду на вкладений матеріал є далеко не другорядною. Результат аналізу сучасного стану банківської діяльності на українському бізнес-просторі вказує на її готовність відіграти ключову роль в організації та забезпеченні інноваційних змін національної економіки. Це твердження базується на таких фактах:

- банківська система України на сьогоднішній день має розвинуту інфраструктуру та являє собою солідний акумулятор фінансів;
- вітчизняні фінансово-кредитні установи наразі є непогано адаптовані до функціонування в умовах політичної нестабільності, неконтрольованої конкурентної боротьби та подвійних стандартів нормативно-правової системи;

- в комерційних банках України накопичений певний досвід реалізації проектів із впровадження інноваційних технологій з метою підвищення ефективності роботи власних підрозділів фронт-офісу і бек-офісу;
- діяльність вітчизняних банків є добре контрольованою та керованою з боку державної структури – Національного банку України (НБУ).

Отже, НБУ як державний інститут має непогані шанси на успіх в реалізації програми широкого залучення комерційних банків до фінансування інноваційних проектів. Серйозною перешкодою для неї є, звичайно, найбільший ризик втрати банками інвестованих коштів серед усіх альтернативних напрямів кредитування. Наразі єдиний загальноживаний спосіб зменшення ризиків венчурного фінансування – це їх диверсифікація шляхом утворення сумісних цільових фондів. Така стратегія не надто приваблива для комерційних банків, тому розробка методології об'єктивної оцінки інноваційних проектів, яка дозволить знизити їх ризики до рівня прийняттого для механізмів проектного фінансування, являє собою одне із найбільш актуальних завдань сьогодення. Його вирішення має шанс стати одним із вирішальних інструментів НБУ для заохочення вітчизняної банківської системи до венчурної активності.

Висновки. В інноваційній моделі економічного розвитку суспільства як однієї з рушійних сил зміни домінуючих технологічних укладів є банківська система, що змінює інвестиційні пріоритети між проектним фінансуванням апробованих технологій та венчурним фінансуванням. Заходи щодо сприяння науково-технічного прогресу органами державного управління є основним фактором збування активної участі комерційних банків у фінансуванні інноваційних проектів. Рівень організації та розвитку банківської системи України вказує на її найбільшу підготовленість до зайняття центральної позиції в процесі розбудови інноваційного спрямування економіки в порівнянні з іншими державними та комерційними структурами. У цьому контексті актуальним є дослідження необхідних змін у національній банківській системі для її вдосконалення щодо рівня оптимального фінансового стимулятора процесу створення в Україні інформаційного суспільства.

Список літератури

1. Арт Я., Франк И. Венчурное финансирование: заморский опыт [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.uaib.com.ua/news/mass_media/36093.html.
2. Баринов А. Э. Современное состояние мирового рынка финансирования инвестиционных проектов и роль банков в его развитии [Текст] / А. Баринов // Финансы и кредит (рус.). – 2007. – № 25. – С. 16-23.
3. Срохін С. А. Технологічні уклади, динаміка цивілізаційних структур та економічна перспектива України [Текст] / С. А. Срохін // Економічний часопис-XXI. – 2006. – № 1-2. – С. 11-17.

4. Попков И. И. Проектное финансирование как комплексная банковская услуга [Текст] / И. И. Попков // Банковские услуги (рус.). – 2006. – № 11. – С. 9-21.
5. Семиноженко В. Виступ на науково-практичній конференції "Стратегія сталого розвитку та структурно-інноваційної перебудови української економіки (2004-2015)" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.semynozhenko.net/documents/2004/4/225.html.
6. Федулова А. І. Технологічне прогнозування в системі інноваційної економіки [Текст] / А. І. Федулова // Економіка і прогнозування (укр.). – 2005. – № 3. – С. 21-30.
7. Шенаев Ю. В. Проектное финансирование как эффективная форма кредитования инвестиционных проектов [Текст] / Ю. В. Шенаев // Банковские услуги (рус.). – 2006. – № 12. – С. 2-17.

Summary

In this article research the role of banking in innovation's structure of economic models in developed countries of the world is conducted. The measure of expedience and possibilities of participation the national banking system in process of intellectualizations the technological priorities in Ukraine is determined.

Отримано 27.06.2008

УДК 330.15:351:504

*В.О. Мартиненко, канд. держ. упр., доц.,
ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто фінансово-економічний аспект екологічного управління. Визначено пріоритетні і оперативні заходи щодо удосконалення фінансово-економічних інструментів екологічного управління.

Ключові слова: фінансово-економічний механізм, фінансові інструменти управління, державний екологічний фонд, екологічна застава, охорона довкілля, суб'єкти господарювання, державне управління, розвиток регіону, ринкова економіка.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток країни або регіону обов'язково супроводжується зростанням антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, що в свою чергу порушує його здатність до самовідтворення. Із зростанням темпів економічного розвитку в регіонах і державі продовжується процес деградації довкілля, збіднення генетичного фонду, виснаження природно-ресурсного потенціалу і в кінцевому підсумку – погіршення якості життя.

На жаль, у більшості своїй така ситуація змодельована як багатьма недосконалими законодавчими актами з охорони довкілля, положення